

BREVIAR EDITORIAL

TITI DAMIAN, *Umbra*, Buzău, Editura „Omega”, 2008, 348 p.

După romanul „Fagul”, apărut în urmă cu peste trei ani, bine primit de critică și premiat de un juriu prestigios la concursul național de proză „Liviu Rebreanu” (nov. 2006, Bistrița - Năsăud), buzoianul Titi Damian confirmă din plin prin această nouă apariție editorială care adaugă temei social-politice (vicisitudinile familiei Mândruță și ale colectivității din Muscel provocate de o istorie tulbură și irațională), tema erotică, tema Destinului, a căutării și a împlinirii de Sine în patru narațiuni aparent autonome: „Drumul întoarcerii”, „În mai, când înfloresc castanii”, „Frunzulică, frunză de stejar”, „Telefonul de la ora șase”. Planurile temporale se suprapun, uneori, dar mai adesea alternează capricios, ca semne ale unor puternice seisme interioare provocate de amintire. Personajul se află răvășit de apele intempestive (și nimicitoare) ale trecutului, descoperind – în plină lumină – icoanele părinților și ale iubitei Tonia – Sonia, oazele de puritate și șansa de echilibru a protagonistului, Florin Mândruță. Uimitoare este, de data aceasta, varietatea procedeelelor folosite și ingeniozitatea cu care acest prozator „al inimii” reușește să fie modern în hainele confortabile ale tradiției. Puține lucruri ar fi de reproșat acestei cărți, poate insistența cu care citează fragmente din poezii români și (mai ales) texte de muzică ușoară, referințele livrești, nu întotdeauna inspirate și așa mai spune că dialogul – pe ansamblu – nu e punctul tare al autorului. În rest, aceste patru narațiuni scrise sub semnul Fagului și ritmate de tema Destinului, constituie proba cea mai convingătoare că avem în față un talent indubitabil

MARIANA ZAVATI GARDNER, *Vise la minut*, Craiova, Editura „Contrafort”, 2008, 86 p.

Acesta ar fi al optprezecelea volum de poezii, de la debutul editorial din 1998, dintre care doar „Pelerinii” (2002),

„Moșteniri” (2003) și „Șoapte” (2005) au mai apărut (bilingve) în România. Autoarea, rezidentă în Anglia, ne avertizează într-un preambul concentrat în patru paragrafe că e „o colecție de poezii focalizată pe emoțiile rătăcirii Juliei May (...) în năzuința ei de a explora absolutul” care trebuie să se confrunte cu aparențe înșelătoare („trompe l’oeil”) ale acestei lumi și că această **explorare** are o încărcătură tragică, venind astfel în ajutorul (nesperat) al comentatorilor. Doar ideea „visului ei suprarealist” ar merita să fie corectată din următoarele trei motive: textul este departe de a folosi tehnica dicteului automat, este evidentă grija pentru construcție și stil (situație incompatibilă cu suprarealismul), la care trebuie să adăugăm că amintitul curent literar are un sens eminentemente laic, în timp ce discursul poetic al Marianeii Zavati Gardner este esențialmente chistic. Un volum care – iată – a obținut, de curând, Premiul Novalis acordat de *Novalis Kraus für Literatur und Musik din München*. Deși n-am citit, până în prezent, nicio altă carte a acesteia, înțeleg că acest volum valorifică ceea ce era mai bun în opurile apărute anterior (viziune, ton, atitudine, motive, teme, tehnici) într-o alcătuire lirico – epico – dramatică a cărei coerență și intensitate a trăirilor, cu digerarea domestică a elementelor livrești, impresionează de la primul la ultimul rând. Evident că motivele folosite (al călătoriei, al călătorului – pelerin, al vânătorii, al ritualului magic) sprijină și consolidează tema căutării îndârjite a Sinelui, a rătăcirii labirintice în drumul spre centrul sacru al Ființei, până la momentul anulării crizei de identitate (spirituală). De o parte, prezența brutală și amenințătoare a urbei („clădiri din fier / clădiri de cărămidă / peste parcul presărat / cu lămpi electrice și excrement aviar”), iar pe de altă parte – compensator – orașul „de himeră”, cu bătrânii săi înțelepți, „meșterul cioplitor” și șansa lor de înălțare în sacralitate. Cu regretul de a nu putea comenta aici mai mult, mărturisesc a nu fi citit prea multe cărți de poezie, în ultimul deceniu, care să-mi placă atât de mult.

DUMITRU AUGUSTIN DOMAN, *Moartea noastră cea de toate zilele*, Iași, Editura „Timpul”, 2008

De ce și-a ales autorul, aflat la a cincea sa carte „*moartea cea neagră și veselă*” ca temă predilectă (la a doua tentativă de acest gen) nu e prea greu de înțeles, dacă avem în vedere „*jurnalul de idei*”, atât de dinamic și răscolitor, pe ansamblu, dar nu mai puțin amuzant în momentele în care autoritatea morții e subminată prin ironie, persiflare, marginalizare, din perspectiva unui „*trăitor de rând*” a cărui stare ideală pare să fie melancolia. Probabil pentru că vrea să înțeleagă mai bine sensul vieții, știut fiind că numai în apropierea morții devenim mai înțelepți, mai siguri pe noi, profunzi cu adevărat. Moartea e „*un roman*”, „*o iarnă frumoasă*”, trece „*ca un tren albastru*” și de ce nu „*un șerif*” sever ca însăși Marea Lege. Deloc întâmplător, în prima secvență a cărții, Eva apare ca fiind învățătorul, inițiatorul **în arta morții**, în relația sa cu Adam, căruia îi mărturisește că ea „*a inventat moartea*”, iar, ceva mai târziu, Moartea-Șerif îi apare seducătoare: „*îmbrăcată în uniformă mulată pe coapse, pe fese, pe labii*” întărind ideea îngemănării între viață și moarte, între Eros și Thanatos. D. A. Doman îl citează, la un moment dat, pe Daniel Corbu: „*Pot fi cărțile mai tari decât moartea?*” Este una dintre întrebările fierbinți, care provoacă o vie confruntare între viață / trăire directă și bibliotecă, fără a exista o opțiune decisă pentru una din ele. Așa se explică numărul mare de referințe culturale / livrești (mult peste o sută), între care – e limpede – numele cel mai des pomenit este cel al lui Emil Cioran, cel mai iubit dintre gânditori, ce ține echilibrul cu Teofil, omul vieții, dublul fictiv și partenerul de dialog al autorului. Cu amândoi, D. A. Doman polemizează cordial, tandru, înverșunat, dar – mai adesea – relaxat, ironic, inteligent. Iată-l pe autor, spre exemplu, în dialog cu E. Cioran, de părere că asemenea cărți despre „*arta de a muri*” (obișnuite în Evul Mediu) n-ar mai „*mişca*” azi pe nimeni. Asta nu l-a împiedicat pe D. A. Doman să semneze două asemenea cărți. Spre bucuria și șansa noastră.

FLORENTIN POPESCU, *Colibri, un zbor întrerupt*, Focșani, Editura 2Pallas”, 2007, 228 p.

În bogata bibliografie a lui Florentin Popescu se află și această (reală) contribuție de istorie literară, ce se referă la apariția unei reviste cu profil cultural – distractiv, inițiată și condusă de autorul „*Diligentei cu păsări*” (1983), între martie 1990 – iulie 1991 (22 de numere) în „*vremuri și împrejurări potrivnice*”, după cum ne informează cu vădită mâhnire temerarul conducător de revistă, ce „*i-au frânt mult prea devreme zborul*”. Volumul în discuție (aici) prezintă în doar 14 – 15 pagini climatul social – politic în care a apărut revista, motivațiile și strategiile de apariție, publicul – țintă și tribulațiile familiei Popescu, alături de prietenii și colaboratorii revistei, în efortul de a o ține cât mai mult în viață. Finalul, „*cu gust de cireșe amare*” nu ne apare, din perspectivă actuală, surprinzător, dar bănuim marea dezamăgire a celor ce au investit necondiționat energie, suflet și minte într-o formulă de revistă ce încerca să împace nevoia de cultură autentică cu aceea de divertisment. Așa se explică coabitarea unor rubrici cu miză substanțială cum ar fi: „*Fotoliul de onoare*”, „*Reconstrucție culturală*”, „*Valori perene*”, „*Sărbătoarea Sfințelor Paști*”, alături de cedări (totuși) decente divertismentului („*Roman polițist în serial*”, „*Science fiction*”, „*Anecdote*” sau „*Zodiac*”) și senzaționalului („*Amantele lui Napoleon*”). Rămân însă destule

pagini exemplare care ar face și astăzi mândria unei reviste de prestigiu: pagini memorialistice (Mateiu Caragiale, Gala Galaction), „*Eminescu despre Sfintele Paște*”, proze ale lui V. Voiculescu ce evocă universul biblic („*Demoniacul din Gadara*”, „*Toiagul minunilor*”), antologii poetice pe teme și criterii bine justificate („*Poezia verii ce s-a dus*”, „*Poeți din Basarabia*”) sau o rubrică, bine întreținută, de majoră semnificație culturală: „*Mari scriitori ai lumii*” ce adună pagini traduse din creația lui Octavian Paz, Gabriel Garcia Marquez, Ernest Hemingway, William Saroyan, Dino Buzzati... Trăgând linie, considerăm această carte ca fiind binevenită, exprimându-ne speranța că „*zborul*” acesteia ar putea fi reluat. Firește, cu o adaptare strict necesară la noile condiții social – politice, dar și culturale.

IRIMIA BĂLESCU, *Motanul Prințesei de Kapuerdia nu mai răspunde la telefon*, Pitești, Editura „Paralela 45”, 2008, 180 p.

În ceea ce mă privește, cunoșteam talentul de povestitor al vrânceanului Irimia Bălescu, stabilit în București, din lectura volumului cu care a debutat în 2002, „*Fluviata sau căciula care mușcă*”. Cartea de acum, o spun de la început, mi-a depășit așteptările, dovedind nu numai că autorul își ia foarte în serios talentul de scriitor, gestionându-l cu toată atenția, dar și că are foarte temeinice lecturi de toate orientările estetice. Plec de la ideea că **motto**-ul din Borges nu poate fi întâmplător, odată ce întâlnim și aici: **labirintul și oglinda**, un teritoriu frisonat de neliniști și străbătut de obsesii devastatoare în care imaginile se amestecă într-un joc derutant, reflectând lumea de aici (unde își găsesc locul motanul Nero, porcul Trotzki, cel dus la tăiere și porumbelul voiajor Kenedy), dar se și autorefectă până la a căpăta conștiința de sine (personaje de hârtie). Acestea (personajele) trec dintr-o parte în alta a oglinzii, a gheții, a ecranului, ca atunci când Americanul Peter / Petru Yarovski se confundă, în imaginația Loredanei, cu Steve Mc Queen, iar Hyperboreea se suprapune peste imaginea (mereu îmbogățită de conștiința – oglindă a mai multor personaje) a Țării Melifagilor, un fel de **vârstă de aur**, a unei umanități ce trăia în afara timpului („*tinerete fără bătrânețe*”). Imaginația lui Irimia Bălescu, bine nutrit la școala prozei latino – americane (Marquez cu al său înger captiv, copleșit de aripile sale uriașe e pomenit în două rânduri) aproape nu cunoaște bariere, sugerând căderea în derizoriu și impostură. Cauza? Răspunsul se găsește în text: „*sălbăticia poftelor a făcut să se aleagă praful de minunata Țară a Melifagilor*” Ce a urmat după „*epoca de vomă națională*”? Răspunsul ne este sugerat prin parodiarea unei campanii electorale, cu toate mizeriile bine cunoscute nouă din patru în patru ani. Satira politică este copioasă: staful electoral al lui Vicențiu Licuriceanu este alcătuit din doi foști pușcăriași, iar campania este susținută material prin afaceri veroase cu țigări, brânzeturi și chihlimbar la care se adaugă un slogan memorabil prin cinismul declarat: „*Prin rău, spre mai bine!*” Toți sunt pasionați de motociclete (după modelul liderului) și flutură steaguri portocalii, însă – surprinzător – Vicențiu renunță brusc „*dezamăgit de lenea din creierul mulțimii*” (interesant, nu?). Acesta are ca principală preocupare să caute în destinul oamenilor „*pentru a-și găsi propria identitate*”, în timp de Polixenia are „*halucinanta putere de a vedea imagini de mult pierite de pe obiectele pe care le reflectase*”. Urmând sugestiile unei proze de sorginte postmodernistă, Irimia Bălescu alcătuiește o succesiune de

imprevizibile „*miss en abyme*”, cu treceri la fel se surprinzătoare de la persoana a III-a la persoana I (și invers), punând cititorul (implicat) în situația de a descifra straturile narațiunii și traiectul personajelor. De fapt, protagonistul de aici, Vicențiu Licuriceanu, confruntat cu un prelungit și chinuitor proces de **anamneză** și, mai apoi, la final, cu dublura sa, abia desprinsă de vârsta pubertății, află abia la sfârșit că e o „*ficțiune*” și, deci, că e posibil să „*locuiască*” în coșmarurile virtualului său dușman, mereu pomenit, niciodată prezent. Dacă autorul, cu propria biografie și prezență fizică, nu se proiectează direct în spațiul ficțiunii, alter – egoul său, Ștefan T. Ioan („*nu are chip, nu are identitate, ci numai coșmaruri*”) organizează o anevoioasă cruciadă împotriva realității prin **metalepsă** ce are drept efect ambiguizarea continuă a liniilor narative și destinului (fictiv) al personajelor. Cred că Irimia Bălescu este, indiscutabil, unul dintre cei mai interesanți prozatori pe care i-a dat Vrancea în ultimele decenii, fără să trec cu vederea multele greșeli tipografice, dar și unele neglijențe de redactare.

VICTOR MITOCARU, *Dintr-un iad într-altul sau Statul e prostul proștilor*, Bacău, Editura „Casa Scriitorilor”, 2008, 292 p.

Poet, eseist, publicist, autorul unor monografii remarcabile (Criste Cristoveanu, fost prefect de Bacău, Ion Borcea, creatorul hidrobiologiei, preotul Pavel Savin), Victor Mitocaru apare acum în fața publicului ca autor al unui roman, rod al unor dramatice frământări sufletești și morale, dar și al unor decantări estetice, pe măsură ce două realități consistente (trecutul și prezentul) își luminează reciproc mizeria și abjecția, vulgaritatea și deșertul sufletesc. O carte în care suita evenimentială se distribuie pe mai multe voci narative, cu accentele mutate pe dimensiunea social – politică, pe aceea sufletească sau ideatică, dar – întotdeauna – având centrul de iradiere în personajul Ionuț Gâdea, flancat de oamenii satului, într-o primă secvență temporală, sau de colegii / prietenii / neprietenii săi din lumea orașului, într-o a doua secvență temporală. Cel mai la îndemână ne este să identificăm aici un Bildungsroman ce cuprinde și o inițiere erotică (sublim – spirituală prin Laura Dobre, mai mult efectul unei autosugestii adolescente, și una senzuală prin Anuța, produs al întâmplării și nimic mai mult). Moartea Laurei (într-un accident rutier, icoana visului său de iubire, va provoca furia contestatară a ordinii divine, căreia îi va cădea victimă preotul satului. Personajul este un raționalist (numele nu e întâmplător) care se îndoiește, pune întrebări, se revoltă, căutând un sens logic și moral lumii în care i-a fost dat să trăiască („*Eu sunt gândul, sau gândul meu mă poartă?*”) Cea mai evidentă dimensiune pe care-și construiește Victor Mitocaru discursul mnezic este – firește – aceea social – politică, începând cu anii de școală în care pervertirea sufletelor copiilor întâmpina o serioasă rezistență, atât în familie, cât și din partea unor dascăli (învățătorul Măcriș, profesorul Ludu) și terminând cu glorioasa perioadă postdecembristă ce-și are profitorii și oportuniștii ei: „*Revoluția îți dă, dar nu-ți bagă în traistă*”. Politica este adusă, uneori, la nivelul mentalităților rurale, unde funcționează legea bunului simț, ca atunci când Ioana (mama) se arată în dezacord cu fiul ei, primit în UTM, aproape fără voia lui, iar după evenimentele din decembrie 1989, o spune râspicat: „*Mie una, nu-mi putea bine libertatea asta a voastră*”, pentru ca, mai târziu, să-i arate dealurile altădată împădurite, golașe și pustii, în numele libertății dobândite. Venirea lui Ceaușescu la

putere, de pildă, nu-l entuziasmează pe Simeon, tatăl, care se arată sceptic: „*Cine știe ce nebuneli îi vin și ăstua*”. Într-un alt plan, intelectualii se confruntă pe aceeași temă, transformând textul într-o atractivă proză de idei. Astfel, Gurgui consideră comunismul vinovat de atitudinea arogantă și superficială a celor tineri, de lipsa de comunicare interumană, dezastrul economic și moral. În replică, Ionuț Gându: „*ce vedeți în jur altceva decât prost – gust, egoism și individualism dus la extrem*” Cu alte cuvinte, promisiul „*rai capitalist*” este, de fapt, „*raha sintetic*”. Comentariul politic alunecă lesne în **sarcasm** și multă amărăciune: „*azi imaginea e totu*”, România a ajuns „*o femeie în bikini, adorând un uriaș falus*”, întrucât noua ei religie e sexul. O altă voce completează: „*România liberă?*” – „*o tânără disponibilă, ca orice parașută*”, iar guvernul (oricare) – „*o adolescentă numai bună de mariaj*”. Disputa ia deseori formă eseistică și capătă adâncimea studiului de specialitate: **mitul**, „*cea mai înaltă achiziție a umanității*”, este amenințat cu dispariția, odată cu moartea simbolică a omului. Sau, în altă parte, o formulare blagiană: „*omul se naște cu moartea în ființa lui*”. Sau: „*Când vine vorba de ființe inteligente, răul capătă conștiința sinelui*”. Sugerăm mai sus că structura narativă este suficient de complicată, incluzând note de creație (din carnetul lui Ionuț), fragmente de stenogramă, declarații oficiale și semi – oficiale, șapte epistole (fictive?), adresate acestuia de „mama” sa sufletească, probabil soția unui fost profesor din gimnaziu, preocupată de maturizarea și victoria morală asupra lumii a aceluia pe care ei îl tratează ca pe „copilul” lor: „*Pentru a te putea descătușa, păstrează tot ce-i bun în tine, nealterat*”. Sau: „*Puterea de a te putea dărui celor dragi e o virtute*”, îndemnându-l totodată să-și împlinească toate aspirațiile. Departe de a se conforma bunelor învățături, personajul își asumă ezitățile, greșelile, revenind cu severitate asupra-și, ori de câte ori își amintește de testamentul bunicului Simeon Gându, scris de mâna părintelui Gherasim Românu: „*Să păzească legea și să nu o străineze și să o ție ca pe leacul cel mai de preț, ca și viața și lumina ochilor*”. E vocea tradiției, prea adesea călcată în picioare de o generație prea mult și voluptuos îngropată în clipă. Cel mai adesea, romanul este scris într-un stil alert, vioi, cuceritor, fără a anula vreo clipă natura gravă a discursului. Confruntarea trecut (cel apropiat) și prezent se termină cu observația caustică a unui personaj: „*Tot universul nu e decât un nesfârșit raha!*” (à la Patapievic), iar „*particularul și generalul sunt legate prin aceeași substanță (cea numită mai sus)*”. Noroc că ne-au rămas memoria și gustul pentru literatura adevărului.

Zaiț Marga-Doina - Peisaj